

|                                  |                 |                |            |
|----------------------------------|-----------------|----------------|------------|
| Budapestre vonatkozó újságcikkek |                 | Oszályozás     |            |
|                                  |                 | Tárgy          | 92         |
| Szerző:                          | Csáth Géza      | Hely:          | Csáth Géza |
| Cím:                             |                 | Idő:           | "1969"     |
| Forrás:                          | Dünvölgyi Napló | Személy:       |            |
| (Hely)                           |                 | Helyszám       |            |
|                                  |                 | (Köt. v. füz.) | (Oldal)    |
|                                  |                 | 1969. máj. 28. |            |
|                                  |                 | (Idő)          |            |

1969. szeptember 28.

## CSATH GÉZA

Halálának ötvenedik évfordulójára emlékezünk, művészetének eleven hatását méltatjuk. Csáth Géza legjobb novelláin nem fogott az idő. Sejtelmes atmoszférájuk, titkokat vallató érzékenyséjük, dús nyelvük a magyar novellisztika legjavát reprezentálja: Ki volt ez a korán és tragikus körülmények között elpusztult férfi? Foglalkozására nézve orvos, sokoldalú és szenvedélyes érdeklődésének kacskaringós útjait tekintve: zenekritikus, tárcíró, novellista. A lélek feltáratlan rejtelseinek kutatója és ismerője. Életrajzi érdekességeként szokták említeni, hogy Kosztolányi unokaöccs és morfinista volt. Emberi-művészi sorvadását, halálát is a kábítószerek okozta. De akkor már megalkotta életművét, a századelő nagy irodalmi fellendülésének áramában hírt és megbecsülést szerzett.

Újságíró is volt. Vészi József radikális szellemű Budapesti Naplójánál dolgozott. Ady Endre, Bíró Lajos, Kosztolányi Dezső kollégája lehetett, Bartók Béláról írhatott, az értelmiség legjobb, legigényesebb rétegéhez szólhatott. Ez a közönség érett, mély produkciót várt az írótól. Csáth csaknem mindig meg is tudott felelni a várakozásnak. Írásai kitűnnek szépségükkel, szomorú elvágyódásuk átélte igazságával. Nem érezte jól magát a monarchia Magyarországon, s a rossznak, embertelennek felismert rend tagadására a művészet eszközeit tartotta legalkalmasabbnak. A naturalizmus közvetlensége, szókimondása után Csáth Géza a látomások, az álmok jelképszerűségét állította a lázadás szolgálatába. Novelláiban uralkodó motívum a soha be nem teljesedő vágy, a bukásra kárhozott szépség. Meddő vágy és céltalan szépség, amely hangulati telítettségével közvetetten tagadja a sivár, szürke, fénytelen valóságot. Legjobb darabjai: az Elfeledett álom, A vörös Eszti, a Schmidt mézeskalácsos, A varázsló halála.

Naplójában megrendítő vallomások maradtak fenn szenvedéseiről, kielégítetlen mámor-éhségéről. 1910-ben szúrta először saját bőre alá az injekciós tűt, de már évekkel korábban esszé írt a mesterséges bódulatról, a kiürült, tartását veszítő lélek menedékeről. Ez is korjelenség volt. Hiszen a kábítószeres vonzása, az abszint, az ópium, a hasis, a morfin divatja az első világháború előtt pusztítva hódított. Lázadó tettek helyett valóságiszonyt, végletes individualizmust, halálvágyat kínált orvossággul. Csáth nagyságát, írásainak vonzerejét az adja, hogy betegségét és hatásait kikerkeszti művészetéből. Alkotáslélektani szempontból érdekes, miként lehet a személyes élet veszendőségének és tiszta szép hitének ilyen szívszorító ellentmondása. Tény azonban, hogy Csáth nem kötött alkut démoni hatalmakkal. Leleplezője, nagyhatású ellenfele lett az ösztönök kegyetlen éjszakájának. Ezért időtálló művészete, ezért több a rá való emlékezés a kegyelet aktusánál.